

*Dave Sinaerdet
Min Reuchamps
Jeremy Dodeigne*

**De communautaire
breuklijn in België:
kloof of spleetje?**

**BE
LG
#2014**

De communautaire
breuklijn in België:
kloof of spleetje?

Zijn de verschillen toegenomen en onoverbrugbaar?

In 1995 vonden de eerste verkiezingen plaats nadat België officieel een federale staat was geworden, zoals vastgelegd in artikel 1 van de grondwet. Het was ook de allereerste keer dat de parlementen van de deelgebieden rechtstreeks werden verkozen, iets wat lang werd beschouwd als een van de sluitstukken van het Belgische federale bouwwerk. We beleefden toen de eerste ‘monsterverkiezingen’ waarbij zowel regionale, federale als Europese parlementsleden werden verkozen.

Vershillende voorstellingen en visies deden toen de ronde. Volgens sommigen zou (of moest) de voltooiing van het federalisme leiden tot een communautair rustpunt, onder meer omdat de gewesten en gemeenschappen op heel wat vlakken een eigen beleid zouden kunnen ontwikkelen en de honger naar autonomie dus wel voor een tijd gestild zou zijn. Anderen meenden (of hoopten) dat het bestaan van volwassen instellingen voor de deelgebieden net zou kunnen leiden tot een dynamiek van communautaire radicalisering, waarbij de nieuwe instellingen zichzelf zouden willen versterken en dus met elkaar in conflict zouden komen. De gedefederaliseerde instellingen zouden zich ontpoppen tot centrifugale krachten, volgens historicus Lode Wils “zoals het bedoeld was door een aantal promotoren ervan”¹.

Die laatste leken minstens op de langere termijn gelijk te krijgen, al is het wel de de vraag of dit nu aan die nieuwe instellingen was te wijten, dan wel aan de partijpolitieke logica die ook onderliggend was aan de vorige staatsvormingen of aan een aantal structurele factoren van instabiliteit in de federale staatsstructuur.² In ieder geval, en hoewel het pas na de verkiezingen van 2007 is dat zich een

¹ Wils (2009:322).

² Popelier & Sinaarder (2012: 8-11)

grote politiek-communautaire crisis ontspint, verkeerde het land reeds in 2004 in een ‘semicrisis’ over het dossier rond de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. En ook eerder al waren er communautaire spanningen. Tijdens de tweede helft van de jaren 1990 leken de toenmalige Vlaamse en Waalse regeringsleiders er alles aan te doen om de voorspellers van conflicten tussen de instellingen gelijk te geven, onder meer via openlijke uithalen naar elkaar in de media.

In 1999 stemde het Vlaams Parlement dan de beruchte vijf resoluties voor een verdere staatshervorming. In tegenstelling tot wat daarna zeer vaak werd beweerd, zijn de resoluties niet unaniem gestemd: de groenen en het Vlaams Blok onthielden zich volledig, terwijl de socialisten slechts met een deel van de resoluties instemden. Bovendien was er ook veel partijpolitiek spel mee gemoeid. Toch werden de resoluties zeker aan Franstalige kant gezien als een belangrijke indicatie van communautaire radicalisering in Vlaanderen. Met het aantreden van paatsgroen (1999-2003) leken de communautaire tegenstellingen echter te milderen. Vooral op vraag van de Franstalige partijen die een herfinanciering van de gemeenschappen wilden, kwam er in 2001 een vijfde staatshervorming.

Intussen was er wel een communautaire radicalisering van de Vlaamse christendemocraten die moeite hadden om zichzelf opnieuw uit te vinden als oppositiepartij. Op een congres in 2001 verklaarden ze zich voorstander van confederalisme, zij het niet in de juridische betekenis van het woord om een verdrag tussen onafhankelijke staten te bepleiten, maar om een vertrekkende nieuwe staatshervorming te realiseren. In de hoop bij de regionale verkiezingen van 2004 opnieuw de grootste formatie te worden, vormden ze ook een kartel met N-VA, waarin de meer radicale vleugel van de Volksunie zich na het uiteenvallen van de partij had verenigd. In de nasleep van de kiesherformingen van de regering-Verhofstadt I zette CD&V/N-VA tijdens de regionale kiescampagne het dossier BNV hoog op de agenda. Na een jaar van crisis verdween BNV opnieuw in de koelkast tot het samen met de Vlaamse vraag om een staatshervorming in 2007 weer volop in de schijnwerpers trad.³ Na de federale verkiezingen van 2007 en 2010 werden records regeringsvormen verbroken: in 2007 sneuvelde

het Belgische record, in 2011 het wereldrecord. In het hart van de crisis lag de moeilijkheid om tot een communautair akkoord te komen over de zesde staatshervorming. De ellenlange onderhandelingen vonden plaats tegen de achtergrond van niet aflatende speculaties over een mogelijke splitsing van het land. Ook de verkiezingen van 2014 worden door sommigen nu al voorgesteld als een soort ultiem referendum over de toekomst van België. De basisanalyse die in de lange crisisperiode altijd weer naar voren kwam (en komt), is dat de Vlamingen en de Franstaligen een volstrekt tegengestelde mening hebben over waar het met het land naartoe moet.

Die analyse is echter helemaal niet nieuw. Ook in periodes van minder acute crisis speelde op de achtergrond van het politieke debat steeds de stelling dat Vlamingen en Franstaligen alsnaar verder uit elkaar groeien en volledig verschillende visies hebben op de toekomst van België, visies die nog nauwelijks verzoenbaar zouden zijn. Het federale België verder op een stabiele wijze besturen zou bijgevolg ongevoeg onmogelijk zijn geworden. Veel politieke actoren deden tijdens de crisis – hetzij impliciet, hetzij expliciet – verklaringen in die zin.

Een analyse van de mediaberichtgeving van de voorbije jaren versterkt dat beeld alvast. Zo blijkt uit een inhoudsanalyse van de debatten op VRT en RTBF over de splitsing van BNV, toen het dossier voor het eerst tot een grote crisis leidde (2004-2005), dat zowel de Vlaamse als de Franstalige openbare omroep zich volledig inschreef in wat toen de dominante politieke visie was binnen de eigen taalgemeenschap.⁴ VRT en RTBF organiseerden nauwelijks debatten over de feitelijke kern van de zaak – moet BNV al dan niet worden gesplitst? – met voor- en tegenstanders van een splitsing. Aan beide kanten van de taalgrens vertrokken de debatten steevast van een premisse die bijna nooit in vraag werd gesteld, hetzij dat BNV moest worden gesplitst (VRT), hetzij dat BNV niet mocht worden gesplitst (RTBF). De ‘debatten’ gingen dan vooral over de vraag welke partij of politicus het voorgestelde doel het snelst en best zou kunnen realiseren.

Die logica had ook veel te maken met het feit dat de debatten vaak uitsluitend onder Vlamingen of onder Franstaligen werden gevoerd. Zelfs een aantal feitelijke elementen van het BNV-dossier werd op VRT

3 Voor meer details, zie Smardet (2010).

4 Smardet (2013)

anders voorgesteld dan op RTBF. Zo stelden Vlaamse journalisten voortdurend dat het arrest van het Grondwettelijk Hof over vnv een splitting van de kieskring oplegde, wat niet klopte maar wel overeenkwam met het discours van veel Vlaamse politici – het arrest had het over een oplossing maar liet ook andere opties open. RTBF-debatten repten dan weer met geen woord over dat arrest, behalve wanneer een Vlaamse politicus in de uitzending erover begon, terwijl het uiteraard wel een cruciaal element was én een objectieve reden vormde om vnv minstens op de agenda te zetten. Kortom, uit de analyse blijkt dat Vlaamse en Franstalige media het beeld van homogene en tegengestelde fronten versterkten. Sterker nog, ze droegen zelf ook bij tot die frontvorming, onder meer ook door de politieke conflicten te projecteren op beide gemeenschappen als geheel.

Nochtrons toonde onderzoek naar de communautaire standpunten van de Belgen al vaak aan dat heel wat meer nuance aan de orde is. Uit kiezersonderzoek⁵ blijkt namelijk telkens weer dat aan beide kanten van de taalgrens het communautaire thema laag scoort als motief om de partijkeuze te bepalen, zowel bij kwantitatieve als bij kwalitatieve enquêtes. Verder hebben onderzoeken uitgewezen dat het aantal separatisten in Vlaanderen weliswaar hoger ligt dan in Wallonië, maar niettemin nog steeds amper 10-15% bedraagt. Zelfs van de kiezers die in 2010 op N-VA stemden bleek slechts 16,84% voorstander van een splitsing van België, terwijl 9,59 % van diezelfde N-VA kiezers vond dat de unitaire Belgische staat moest hersteld worden. Bovendien blijft de identificatie met België zeker in Wallonië, maar ook in Vlaanderen groot. De voorbije 20 jaar bleek altijd weer dat de meeste Vlamingen zich in de eerste plaats Belg voelen (in 2009 gaf 43% van de Vlamingen aan zich in de eerste plaats verbonden te voelen met België tegenover 27% eerst met Vlaanderen).

In het licht van het dominante politieke en mediadiscours zijn dat verrassende resultaten. Uiteraard zijn er verschillen, maar Vlamingen en Franstaligen hebben niet meteen conflicterende of compleet tegen-gestelde visies op de toekomst van het land. Wellicht nog meer verrassend is dat dit evenmin uitgesproken het geval is voor andere thema's.

5 Swyngedouw & Rink (2008), Frogier et al. (2008), Deschouwer & Sinaert (2010), Swyngedouw & Abs (2011)

Als we de gegevens van het *European Social Survey* bekijken, dan stellen we vast dat ook de verschillen tussen Vlamingen en Walen qua positionering op de links-rechtsas al bij al beperkt zijn, vooral als men de Belgen vergelijkt met inwoners van andere Europese landen. Ook op het vlak van etnocentrisme is het niet zo dat de Vlamingen veel hoger scoren dan de Walen, in weerswil van clichés over een 'racistisch' Vlaanderen en een 'open' Wallonië en Brussel.⁶

Er zijn inderdaad niet onbelangrijke verschillen in de politieke machtsverhoudingen tussen het noorden en zuiden van ons land. Zo staan linkse partijen sterker in Wallonië dan in Vlaanderen, terwijl het omgekeerde geldt voor rechtse partijen. Ook het succes van een extreemrechtse partij met een antiminigrantdiscours is vooral een Vlaams politiek fenomeen. Maar die politieke verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië lijken dus niet altijd een zuivere weerspiegeling te zijn van een fundamenteel verschil in de publieke opinies van beide landsdelen. Het zou ons te ver leiden om hier uitgebreid op in te gaan, maar een deel van de verklaring kan wellicht gevonden worden in het feit dat de Franstalige socialistische partij er veel beter dan haar Vlaamse tegenhanger in geslaagd is om haar klassieke, laaggeleide achterban bij zich te houden, onder meer door een zogenaamde 'politique de proximité' die ook vaak in verband wordt gebracht met clientelisme. Bovendien zijn er in het Franstalige landsdeel, in tegenstelling tot in Vlaanderen, geen overtuigende extreem-rechtse of rechts-populistische partijen met charismatisch politiek personeel opgestaan.

Parlementsleden en de toekomst van het land

De populaire stelling dat Vlamingen en Franstaligen steeds verder uit elkaar groeien moet dus alvast genuanceerd worden op basis van onderzoek naar de publieke opinie, maar lijkt onder meer kracht te worden bijgezet door de media. Gezien de lange communautaire crisisperiode van de voorbije jaren zou ze echter wel op moeten gaan voor de politieke actoren. Maar is ook deze beeldvorming wel degelijk correct? In dit hoofdstuk zullen we de stelling over een almaar dieper gapende kloof tussen de politici van noord en zuid in België toetsen aan de

6 Billiet (2011)

hand van onderzoek bij de Belgische parlementen. In lijn met de dominantie van de politieke partijen in het Belgische systeem werden de onderhandelingen over de staatshervorming immers vooral door de partijvoorzitters gevoerd die ook naar buiten toe de standpunten verdedigden. De parlementen kwamen veel minder aan het woord. De partijdiscipline noodzaakt hen meestal ook om de lijn van de partijtop te volgen en verhindert dat zij zich ongeremd uitslaten over heikele kwesties.⁷ Maar het gaat hier uiteindelijk wel om de verkozenen des volks, die van de kiezers de legitimiteit hebben verkregen om hen te vertegenwoordigen. Zij zijn het ook die uiteindelijk de door partijvoorzitters of topministers onderhandelde akkoorden in de vorm van wetteksten in het parlement moeten goedkeuren, anders blijven deze dode letter. Het is dus relevant zicht te krijgen op hun persoonlijke mening. Aangezien de Belgische partijdiscipline dit moeilijk maakt, doen we dit aan de hand van een grootschalig onderzoek dat we hebben uitgevoerd bij alle parlementen in België, zowel federaal als regionaal.

Het onderzoek werd uitgevoerd in de zomer van 2011, voor het akkoord over de zesde staatshervorming tot stand kwam. De onderhandelingen waren toen nog aan de gang en het was nog steeds hoogst onzeker of er überhaupt wel een akkoord zou worden gevonden, zowel over de splitsing van bvhw als over de overdracht van bevoegdheden naar de deelgebieden. Concreet werd een lijst met 26 vragen voorgelegd aan de 513 parlementen van België (Kamer van Volksvertegenwoordigers, Senaat, Vlaams Parlement, Waals Parlement, Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Parlement van de Duitstalige Gemeenschap). Dit gebeurde volstrekt anoniem, zodat de parlementen zo eerlijk mogelijk zouden kunnen antwoorden, zonder dat ze hoefden te vrezen dat hun mening openbaar zou worden gemaakt.

In totaal hebben 243 van de 513 parlementen deze vragenlijst ingevuld.⁸ Dat komt dus meer op 49,8% van alle parlementen; een participatiegraad die in internationaal vergelijkend perspectief hoog te noemen valt voor dit soort parlementair onderzoek. Er zijn echter wel verschillen in de mate waarin de verschillende politieke partijen hebben deelgenomen aan de enquête. Aan de hand van dit onderzoek

en een historische omkadering van een aantal typisch communautaire twispunten gaan we na in hoeverre het beeld van een onoverbrugbare kloof tussen de taalgemeenschappen in België klopt. We toetsen dit achtereenvolgens voor de bevoegdheidsoverdrachten, de federale structuur van België (met de rol van de gewesten en de gemeenschappen) en de toekomst van Brussel.

De bevoegdheidsoverdrachten

Historische achtergrond

Een van de belangrijkste communautaire debatten van de voorbije twintig jaar is ongetwijfeld de vraag hoe de bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de deelgebieden moet evolueren. Dat debat werd steeds heftiger tot de stelling dat de Vlamingen meer en zelfs zo veel mogelijk bevoegdheden naar Vlaanderen willen overhevelen, terwijl de Franstaligen zo veel mogelijk bevoegdheden federaal willen houden.

Die voorstelling van zaken wordt overigens nogal snel geprojecteerd op de volledige geschiedenis van de staatshervorming in België. Maar voor de periode voor 1993 klopt ze alvast niet, want toen waren ook heel wat Franstalige politici voorstander van meer autonomie voor de deelgebieden. Vanaf de jaren 1960 ontstond in linkse Waalse milieus immers de visie dat de toen beginnende reorganisatie van de Waalse industrie enkel kon worden gestopt als men eigen (lees: linkse) economische recepten kon toepassen.⁹ Vanaf de jaren 1970 maakte ook de ps zich deze regionalistische reflex steeds meer eigen. De Franstalige christendemocraten waren veel minder voorstander van regionalisering, net als de Vlaamse socialistische partijen, omdat beide partijen geminoriiseerd dreigden te worden. Zoals ook Luc Huyse¹⁰ vaststelde was de toenemende vraag naar federalisering vanaf de jaren 1960 ook een manier om de Christendemocratie in Vlaanderen en het socialisme in Wallonië te versterken. Het belang van dergelijke strategische machts-politieke belangen als drijfveer voor decentralisering werde recentelijk ook in andere landen vastgesteld.¹¹

7 De Winter & Dumont (2006)

8 Ook 12 op 25 Duitstalige parlementen hebben deze vragenlijst ingevuld. Hun antwoord zijn hier echter niet verwerkt.

9 Dujardin & Demoulin (2008)

10 Huyse, 1981

Wel is het zo dat sinds de staatshervorming van 1993 de animo voor verdere staatshervorming bij zowat alle Franstalige partijen beperkt is geworden. Die communautaire koerswijziging is vooral te wijten aan een kosten-batenanalyse dat een versterkte autonomie van het economisch veel minder welvarende Waalse Gewest in de praktijk zou leiden tot een verarming. Het Waalse Gewest zou immers veel minder middelen ter beschikking hebben dan het Vlaamse Gewest voor de uitoefening van nieuwe bevoegdheden, zeker wat betreft aspecten van de sociale zekerheid waar de solidariteitscomponent zou wegvallen. Franstalige partijen waren dus ‘geen vragende partij’ meer voor een verdere staatshervorming. Toch drongen zij wegens de benade financiële situatie van de Franse Gemeenschap aan op een vijfde staatshervorming van 2001. En tijdens de onderhandelingen daarover zou met name de regionalistische vleugel van de ps nog steeds ijveren voor onder meer de splitsing van de landbouw of de buitenlandse handel.

Aan Vlaamse kant waren het vooral de al eerder vermelde resoluties van het Vlaams Parlement die de Vlaamse autonoomistische tendens verzinnebeeldden. Vooral Franstalige media en politici stelden de resoluties voor als een bijzonder radicale communautaire agenda die een belangrijke stap vormde in de richting van een splitsing van het land. De resoluties konden inderdaad vrij radicaal worden genoemd, in de zin dat ze de splitsing van een groot aantal federale bevoegdheden voorstonden, en werden vaak beschouwd als het officiële eisenplatform van het Vlaams Parlement en dus ook van de Vlaamse partijen. Omdat heel wat politici, journalisten en commentatoren er een groot belang aan toeschreven en er tot tien jaar later naar bleven verwijzen, kregen ze een symbolische status.

Toch past ook hier enige nuance. In tegenstelling tot de berichtgeving, die vaak gewag maakte van unaniem gestemde resoluties, werden de vijf resoluties enkel integraal goedgekeurd door de toenmalige CVP, VLD en VU. Omdat ze de resoluties te radicaal vonden, hadden de Vlaamse socialisten zich onthouden voor drie van de vijf resoluties. De groenen deden dat zelfs voor alle resoluties. Het Vlaams Blok vond de resoluties dan weer niet radicaal genoeg en verliet het parlement nog voor de stemming. Vooral VLD had zich toen radicaal opgesteld,

11 Zie onder meer O'Neill (2003) en Sorens (2009)

maar dit had deels te maken met de poging van de liberalen om een wig te drijven tussen de regerende christendemocraten en socialisten die – zoals ook bleek uit de stemming – verdeeld waren over hoever de resoluties moesten gaan.

Voor de partijgroene regeringspartijen bleken de resoluties na 1999 alvast niet de ultrame leidraad. Indien de Franstaligen geen vragende partij waren geweest om de financieringswet te herzien en de vU niet nodig was geweest voor een Vlaamse meerderheid om nieuwe bevoegdheden over te hevelen, dan was van een vijfde staatshervorming wellicht geen sprake geweest. Uit een analyse van de onderhandelingen over die vijfde staatshervorming¹² blijkt overigens dat de standpunten niet altijd homogeen waren per taalgroep, maar vaak werden gedreven door specifieke partijbelangen of -ideologieën. Zo was een opmerkelijke coalitie van ps en vU voorstander van de splitsing van de ontwikkelingsamenwerking, terwijl zowel de Vlaamse als de Franstalige groenen zich daar hevig tegen verzetten en de meeste andere partijen er weinig belang aan hechtten.

Het beeld van Vlamingen die zo veel mogelijk bevoegdheidsdomeinen willen splitsen en Franstaligen die sterk vasthouden aan het federale niveau, is pas dominant geworden in de aanloop naar de federale verkiezingen van 2007 en tijdens de daaropvolgende vier jaar toen er over een nieuwe staatshervorming werd onderhandeld.¹³ Tijdens die periode werd de blokkering in de onderhandelingen steeds opnieuw teruggevoerd tot de analyse dat de Vlamingen en de Franstaligen een totaal andere visie hebben op de evolutie van het land met allerlei speculaties over scenario's voor de splitsing van België tot gevolg.

Standpunten over de bevoegdheidsverdeling

We legden de vraag naar de ideale bevoegdheidsverdeling voor aan de parlementsleden. Meer bepaald vroegen we hen om zich te positioneren op een schaal van 0 tot 10 (zie tabel 1). Daarbij staat 0 voor het uitoefenen van alle bevoegdheden door de gewesten en de gemeenschappen, 10 betekent dat alle bevoegdheden moeten worden overgedragen naar de federale staat, 5 impliceert een uitdrukkelijke keuze voor het

12 Sinaerd (2012)

13 Sinaerd (2008)

status quo, d.w.z. de situatie vóór de zesde staatshervorming. De parlementsleden mochten maximum één waarde selecteren.

Tabel 1:
Standpunten van de parlementsleden over de gewenste bevoegdheidsverdeling (vóór het akkoord over de zesde staatshervorming) weergegeven in partijgemiddelden

PARTIJ	GEMIDDELE
Groen	4,90
PS	4,83
FDf	4,60
sp.a	4,38
cdH	4,29
Ecolo	4,23
LDf	4,00
Open VLD	3,93
MR	3,93
MfD	3,00
CD&V	3,00
N-VA	0,42
V&B	0,00

In tegenstelling tot de verwachtingen blijkt uit de resultaten geen sterke verdeeldheid tussen Nederlandstalige en Franstalige parlementsleden. Als we de antwoorden van de individuele parlementsleden herleiden tot partijgemiddelden, dan blijken die van de Franstalige partijen niet te contrasteren met die van de Vlaamse partijen. Anders gezegd, hoewel de overdracht van bevoegdheden naar de gewesten en gemeenschappen vaak wordt voorgesteld als een unaniem Vlaamse eis die bij de Franstalige partijen op unanieme weerstand stuit, toont bovenstaande tabel aan dat althans sommige Franstalige partijen meer bevoegdheden wilden splitsen dan sommige Vlaamse partijen. Zo tekenen we eenzelfde gemiddelde op voor MR en Open VLD (3,93): de Vlaamse en Franstalige liberale partij zitten dus volledig op dezelfde lijn. Sp.a en Groen scoren daarentegen hoger, met gemiddelden van respectievelijk 4,38 en 4,90. In essentie tonen deze cijfers vooral de verdeeldheid onder de Vlaamse parlementsleden. Van alle partijen liggen de

antwoorden van Groen en Vlaams Belang immers het verst uit elkaar (4,90 versus 0,00).

Globaal genomen liggen de gemiddelden echter niet zo sterk uit elkaar. Alle politieke partijen halen een gemiddelde dat lager is dan 5,0. Ze zijn dus te vinden voor meer regionale autonomie, zij het eerder bescheiden qua omvang. Aangezien we de onderzoeksvraag stelden vóór het afsluiten van een akkoord over de zesde staatshervorming, die vaak werd bestempeld als een noodzakelijke vereiste voor het functioneren van het land, is het toch tamelijk verrassend dat veel parlementsleden – en vooral Vlaamse parlementsleden – ijken te opteren voor iets wat tamelijk dicht in de buurt van het status quo komt.

Liefst zeven partijen liggen minder dan één punt uit elkaar. De verschillen voor Groen, PS, FDf, sp.a, cdH, Ecolo, LDf, Open VLD en MR variëren tussen 3,93 en 4,90. Deze groep neigt dus naar het behoud van het communautaire status quo. Een tweede groep met N-VA en Vlaams Belang situeert zich in de buurt van waarde 0 (respectievelijk 0,42 en 0). Deze partijen opteren dus duidelijk voor een model waarin de gewesten en de gemeenschappen (quasi) alle bevoegdheden uitoefenen. CD&V is de enige partij die zich tussen die twee groepen bevindt: zij positioneert zich op grote afstand van N-VA en Vlaams Belang, maar met een gemiddelde van 3 mogen we toch ook spreken van een significant verschil met de andere partijen.

De communautaire scheidslijn lijkt dus vooral te lopen tussen de nationalistische en/of separatistische partijen enerzijds en de overige partijen anderzijds, met een tussenpositie voor CD&V, al positioneert deze partij zich dichter bij de andere partijen dan bij de nationalistische partijen. Zoals gezegd, gaat het hier wel om de situatie van vóór de zesde staatshervorming. Kijken we vervolgens naar de scores bij de individuele parlementsleden in de plaats van de partijgemiddelden (tabel 2), dan zien we niet enkel verschillen tussen maar ook binnen de partijen. Niet zelden zijn het ook belangrijke verschillen, al zijn ze bij de ene partij wel meer uitgesproken dan bij de andere.

Tabel 2:

Standpunten van de individuele parlementsleden over de gewenste bewegheidsverdeling (voor het akkoord over de zesde staatshervorming)

	WAARDE									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	
VLAAMSE PARTIJEN	CD&V	0,0	5,0	30,0	30,0	5,0	0,0	0,0	0,0	
	Groen	0,0	0,0	0,0	30,0	10,0	10,0	40,0	10,0	0,0
	N-VA	69,2	23,1	3,8	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	OPEN VLD	6,9	6,9	10,3	27,6	15,8	3,4	10,3	17,2	3,4
FRANSTALIGE PARTIJEN	sp.a	0,0	0,0	0,0	38,1	19,0	23,8	9,5	4,8	4,8
	V8	100	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	cdH	0,0	4,8	4,8	9,5	38,1	33,3	4,8	0,0	4,8
	Ecolo	0,0	0,0	3,2	32,3	29,0	19,4	9,7	3,2	3,2
FRANSTALIGE PARTIJEN	FD&F	0,0	0,0	0,0	40,0	20,0	0,0	20,0	20,0	0,0
	MR	0,0	0,0	11,1	33,3	25,9	22,2	0,0	5,7	3,7
	PS	3,4	0,0	0,0	20,7	27,6	17,2	3,4	17,2	10,3

Ten eerste valt op dat geen enkel parlementslid een score hoger dan 8 heeft aangeduid. Niemand wil dus terug naar een unitaire of zeer sterk gecentraliseerde staat. Ook waarde 8 komt maar voor bij een beperkt aantal parlementsleden. Van alle partijen scoort de ps hierbij het hoogst met ongeveer 10% van haar parlementsleden, gevolgd door cdn en sp.a met telkens een kleine 5%. Toch zijn heel wat parlementsleden voorstander van een 'herfederaliseringsscenario': wanneer we de waarden 6 tot 8 optellen – vanaf 6 kunnen we spreken van een keuze voor herfederalisering – dan stellen we vast dat zo'n scenario aanzienlijke steun geniet onder de parlementsleden. Aan Franstalige kant positie-neert 40% van de parlementsleden van fd&f zich tussen die waarden, net als 30,9% van ps, 16,1% van Ecolo, 9,6% van cdn en 7,4% van mr. Aan Vlaamse kant noteren we soms nog hogere percentages: 50,0% bij Groen, 30,9 % bij Open vld en 19,1% bij sp.a. Ook deze cijfers gaan in tegen de heersende perceptie en wijzen bovendien op een zeer duidelijke tegenstelling tussen de parlementsleden van de opgesomde (Vlaamse) partijen en die van cd&v, n-va en Vlaams Belang.

Geen enkel parlementslid van cd&v, n-va en Vlaams Belang selecteerde immers een waarde hoger dan 5. Conform de officiële partijlijn wensen alle parlementsleden van Vlaams Belang en 69,2% van de parlementsleden van n-va dat alle bevoegdheden worden uitgeoefend

door de gewesten en de gemeenschappen (waarde 0). Voor n-va stijgt dit percentage tot 92,3% wanneer men er de waarde 1 bij neemt. Bij cd&v is niemand aanhanger van een herfederaliseringslogica en kiest 95% voor meer regionale autonomie. Wel koos 90% van de cd&v-parlementsleden voor de waarden 2, 3 of 4 op onze schaal, wat toch wijst op een zekere interne verdeeldheid over de omvang van de gewenste regionalisering in vergelijking met de situatie van voor de zesde staatshervorming.

Ook bij de andere Vlaamse en Franstalige partijen zijn veel parlementsleden een verschuiving van het 'zwaartepunt' van de bevoegdheden naar de deelgebieden genegen. Wat hen echter onderscheidt van hun collega's van n-va, Vlaams Belang en een deel van cd&v, is dat zij opteren voor een beperkte verschuiving. Nemen we de waarden van 0 tot 2 samen, die meerkomen op een pleidooi voor een zeer sterke regionalisering van de bevoegdheden, dan noteren we bij de parlementairen van alle andere partijen – behalve Open vld – relatief lage percentages: 3,2% voor Ecolo, 9,6% voor cdn, 11,1% voor mr, 3,4% voor de ps en 0% voor fd&f, Groen en sp.a. Bij Open vld komen we uit op 24,1%. Maar de Vlaamse liberalen zijn ook het meest verdeeld over die kwestie, want tegelijk is 30,9% van de parlementsleden van Open vld voorstander van een herfederalisering van de bevoegdheden.

Met uitzondering van n-va en Vlaams Belang geniet een beperkte regionalisering (waarden 3 en 4) dus de voorkeur van veel parlementsleden: 61,3% bij Ecolo, 60% bij cd&v en fd&f, 59,2% bij mr, 57,1% bij sp.a, 48,3% bij ps, 47,6% bij cdn, 41,4% bij Open vld en 40% bij Groen. Maar tegelijk noteren we ook relatief hoge percentages van parlementsleden die géén staatshervorming wensen die tot meer regionale autonomie leidt (waarden 5 en hoger), zelfs bij Vlaamse partijen: 60% bij Groen, 42,9% bij sp.a 42,9% en 34,5% bij Open vld. Het zijn percentages die sterk gelijklopen met die van de Franstalige partijen: 48,3% bij ps, 42% bij cdn, 40% bij fd&f, 35,2% bij Ecolo en 29,2% bij mr.

In een context waarin politici jarenlang hebben gehamerd op een staatshervorming die moest leiden tot meer regionale autonomie als de belangrijkste politieke prioriteit, eerst in Vlaanderen maar later ook in toenemende mate in Franstalig België, is het dan ook verrassend om vast te stellen dat veel parlementsleden geen voorstander blijken te zijn

van een dergelijke staatshervorming. Vaak blijken ze zelfs aanhangers te zijn van een hervorming die de andere richting uitgaat.

We hebben de parlementairen ook gevraagd naar hun visie over twaalf specifieke bevoegdheden waarbij ze moesten aangeven op welk niveau (federal, regionaal of beide) deze bevoegdheden volgens hen het best worden uitgeoefend. Het ging meer bepaald om werkloosheidsvergoedingen, gezinsbijslagen, ontwikkelingsamenwerking, justitie, arbeidsmarkt, geluidsnormen, wetenschapsbeleid, pensioenen, buitenlandse handel, landverdediging, verkeersveiligheid en gezondheidszorg. De resultaten bevestigen de bovenstaande vaststelling dat Vlamingen en Franstaligen er geen onderling bossende, homogene visies op nahouden, en dat ook de partijen zelf geen monolithische blokken zijn. Bovendien tonen de resultaten aan dat de links-rechts-breuklijn even belangrijk is als de communautaire breuklijn om de antwoorden van de parlementairen te voorspellen.¹⁴

Gewesten of gemeenschappen?

Historische achtergrond

Een ander belangrijk thema dat de communautaire geschiedenis al sinds de jaren 1960 en zeker tijdens de voorbije decennia heeft beheerst, is de vraag of het federale België moet worden gebaseerd op de gewesten dan wel op de gemeenschappen. Klassiek heet het dat de Franstaligen voorstander waren van het eerste scenario, terwijl de Vlamingen het tweede verkozen. Dat leidde uiteindelijk tot het historische en in internationaal perspectief ook unieke compromis om het Belgische federalisme te baseren op beide types deelgebieden die elkaar deels overlappen, wat een hybride structuur opleverde met zowel drie gewesten als drie gemeenschappen. Hiervoor werd een onderscheid gemaakt tussen meer territoriale bevoegdheden (zoals tewerkstelling, mobiliteit en openbare werken) en meer persoonsgebonden bevoegdheden (zoals cultuur, media en onderwijs).

De discussie over waar het zwaartepunt van de gesplitste bevoegdheden dan moest komen te liggen, bij de gewesten dan wel bij de gemeenschappen, is echter blijven bestaan. De veelbesproken resoluties

¹⁴ Voor meer details, zie Reuchamps et al. (2012)

van het Vlaams Parlement kozen expliciet voor de traditionele Vlaamse politieke visie van een België gebaseerd op de twee grote taalgemeenschappen. Al even expliciet reagerden Franstalige partijen daarop zeer afwijzend met de boodschap dat op die manier de belangrijke gewestvorming werd ontkend.¹⁵

Dit debat heeft uiteraard ook veel te maken met de positie van Brussel. Moet het Brussels Gewest worden uitgebouwd zodat het een eigen dynamiek kan ontwikkelen met veel eigen bevoegdheden of moet het beleid in het Brussels Gewest vooral uitgaan van de twee grote taalgemeenschappen die daar hun eigen bevoegdheden en instellingen verder moeten kunnen uitbouwen? Of nog: moet Brussel een ondergeschikt statuut hebben of moet het Brussels Gewest op gelijke voet staan met de andere twee gewesten? In het verlengde van het ruimere debat over de gewesten en de gemeenschappen zouden de Vlamingen vasthouden aan het besturen van Brussel via de taalgemeenschappen, terwijl de Franstaligen zouden opteren voor een autonoom Brussels Gewest.

Het debat over Brussel bleek in het verleden ook zeer controversieel en moeilijk. Zo werd ook na de invulling van de Vlaamse en Waalse gewestvorming bij de staatshervorming van 1980 het statuut van Brussel jarenlang in de koelkast gestopt omdat men geen politiek akkoord kon vinden. Pas bij de volgende staatshervorming van 1988 zou Brussel een volwaardig gewest worden, zij het toch niet even volwaardig als de twee andere gewesten.¹⁶ Sindsdien is het politieke meningsverschil over het precieze statuut en de precieze rol van Brussel blijven sluimeren met geregelde opstoten bij elke discussie of onderhandeling over een verdere staatshervorming.¹⁷

Zeker tijdens de onderhandelingen over de zesde staatshervorming in 2010-2011 kwamen de tegenstellingen opnieuw sterk tot uiting. Een van de grote twistpunten was welke instantie de sociale uitkeringen, met name de kinderbijlagen, die men wilde overhevelen naar de deelgebieden, in Brussel zou moeten beheren. Moesten ze worden beheerd door de gemeenschappen, met als gevolg minstens twee verschillende stelsels van kinderbijslag op hetzelfde territorium, of door het Brussels

¹⁵ Zie ook Pas (2012)

¹⁶ Beyens & Destate (2009: 1911-1947)

¹⁷ Zie ook Dumont (2012)

Gewest, met één stelsel voor alle Brusselaars? Ook over dit debat werd in de berichtgeving vaak gewag gemaakt van een communautaire kloof.

Voor de toekomst is het debat over de gemeenschaps- of geweststructuur en over de positie van Brussel zo mogelijk nog crucialer, zeker wanneer gesproken wordt over scenario's van een verregerande beweegheidsoverdracht naar de deelgebieden. Want dan meer dan ooit luidt de vraag: welke deelgebieden? Een volledige afschaffing van de gewesten waarbij de twee grote taalgemeenschappen in Brussel alle bevoegdheden volledig beheren, maakt nauwelijks nog deel uit van het debat. In lijn met de vaststelling dat Brussel een eigen dynamiek of zelfs identiteit ontwikkelt los van de gemeenschappen, stelt zich de laatste jaren eerder de vraag of men de gewestvorming niet volledig zou moeten doortrekken en de gemeenschappen afschaffen. Toch wordt de algemene perceptie nog steeds gedomineerd door het beeld van Franstaligen die opteren voor een doorgetrokken gewestvorming, en Vlamingen die blijven inzetten op een belangrijke rol van de gemeenschappen.

Standpunten over de federale structuur

We hebben het vraagstuk over de federale structuur van België voorgelegd aan alle parlementsleden. Meer bepaald hebben we hen gevraagd of ze het huidige systeem met drie gewesten en drie gemeenschappen willen behouden, dan wel of ze de voorkeur geven aan een nieuw systeem met vier autonome deelgebieden (Vlaams, Waals, Brussels en Duitstalig). De resultaten zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3:
Standpunten van de parlementsleden over de federale architectuur

PARTIJ	HUIDIG SYSTEEM MET 3 GEWESTEN EN 3 GEMEENSCHAPPEN	NIEUW SYSTEEM MET 4 DEELGEBIEDEN: VLAAMS, WAALS, BRUSSEL, DUITSTALIG
cdH	61,90%	38,10%
OOBv	65,00%	35,00%
Ecolo	24,14%	75,86%
PDF	100,00%	0,00%
Groen	20,00%	80,00%
LDD	50,00%	50,00%

MR	34,62%	65,38%
N-VA	61,54%	38,46%
Open VLD	60,71%	39,29%
PS	53,57%	46,43%
Sp.a	20,00%	80,00%
VB	53,85%	46,15%
TOTAAL	47,83%	52,17%

De eerste vaststelling die in het oog springt, is opnieuw dat er duidelijk geen sprake is van een tegenstelling tussen Vlaamse en Franstalige parlementsleden. Als we kijken naar de partijen waar een meerderheid van de ondervraagde parlementsleden voorstander is van een evolutie naar vier deelgebieden, dan komen we uit bij twee Vlaamse partijen (sp.a en Groen) en twee Franstalige partijen (MR en Ecolo). De twee christendemocratische partijen (cd&v en cdH) laten beide gelijkaardige percentages optekenen: iets meer dan 60% spreekt zich uit voor het bestaande systeem.

Dat brengt ons meteen bij de tweede vaststelling dat bijna alle partijen (sterk) verdeeld zijn over deze kwestie. De grote uitzondering is het PDF waar geen enkel parlementslid voorstander is van een evolutie naar vier deelgebieden. Dit lijkt op het eerste gezicht opmerkelijk, aangezien in het verleden net het PDF een van de grote pleitbezorgers was van de gewestvorming in Brussel. Toch is het standpunt van de radicale francofone partij niet zo verwonderlijk: het PDF is ook steeds de grote verdeler geweest van een Franstalige identiteit die Brusselsaars en Walen – en ook Franstaligen in Vlaanderen – met elkaar verbindt. Het bestaan van de Franse Gemeenschap is de institutionalisering van de band tussen alle Franstaligen in België en mag in de PDF-logica dus niet verdwijnen ten koste van een louter territoriale indeling in deelgebieden.

De interne verdeeldheid is bij veel andere partijen opmerkelijk. Dat is onder meer het geval bij CD&V. Tijdens de onderhandelingen over de zesde staatsvorming, die tijdens het afnemen van deze enquête aan de gang waren, hield CD&V het sterkste vast aan het overhevelen van de kinderbijslag naar de gemeenschappen. Toch blijkt 35% van de CD&V-parlementsleden voorstander te zijn van een evolutie naar vier deelgebieden. Al even verrassend zijn de nog hogere percentages voor deze evolutie bij N-VA en Vlaams Belang, respectievelijk 38,46% en

46,15%, wat haaks staat op de traditionele visie op Brussel en gemeenschapsvorming binnen de Vlaamse Beweging.

Minder verrassend is het hoge percentage parlementsleden van sp.a dat zich uitspreekt voor een evolutie naar vier deelgebieden (80%). Socialistisch boegbeeld Johan Vande Lanotte had namelijk enkele maanden eerder onder grote media-aandacht een systeem met vier deelgebieden verdedigd. De verdeelheid bij de ps (54% voor het bestaande systeem en 46% voor een nieuw systeem) is op zich ook minder verrassend, omdat de Franstalige socialisten altijd al verdeeld zijn geweest tussen regionalisten en *communitaristen*. Toch had men kunnen verwachten dat de optie voor vier deelgebieden aan Waalse zijde het sterkst zou zijn bij de ps, omdat de partij historisch gezien de sterkste Waals-regionalistische tendens kent. Uit de enquête blijkt echter dat een systeem met vier deelgebieden de meeste steun vindt bij Ecolo en M.R.

De toekomst van Brussel

Historische achtergrond

De positie van Brussel is niet alleen cruciaal in elke discussie over de staatshervorming, zeker wanneer men overweegt om bevoegdheden te splitsen die raken aan het domein van de sociale zekerheid, maar ook bij de bespreking van scenario's voor een eventuele splitsing van het land. Zulke scenario's deden de voorbije jaren vaak de ronde, zeker in buitenlandse media, maar ook in de binnenlandse pers. Paradoxaal genoeg was de splitsing van België vooral een *hot topic* aan het begin van de jarenlange politiek-communautaire crisis, met name in het najaar van 2007. Omdat het land al enkele maanden geen regering had, werden toen de meest verregaande scenario's aangehaald, veel meer dan toen na de verkiezingen van 2010 alle records, regeringsvormen werden verbroken.

In scenario's over het verdwijnen van België komt de kwestie Brussel steeds weer op tafel, omdat ze dergelijke plannen sterk bemoeilijkt. Als officieel tweetalig geweest en hoofdstad van Vlaanderen, België en Europa wordt Brussel opgeëist door beide grote taalgemeenschappen, terwijl het geweest de voorbije jaren ook een sterkere eigen dynamiek ontwikkelde. Aan Franstalige politieke kant bestond jarenlang de vrees

dat Vlaamse partijen hun greep op Brussel zouden willen versterken om bij een eventuele splitsing Brussel bij Vlaanderen te kunnen voegen of minstens mee te kunnen besturen. Binnen het Vlaams-nationalisme vielen de laatste jaren echter signalen op te tekenen dat men wel eens zou kunnen overwegen om Brussel 'los te laten', omdat de huidige hoofdstad de omvorming van Vlaanderen tot een onafhankelijke staat belemmert.

Standpunten over de toekomst van Brussel bij een splitsing van België

Om een goed zicht te krijgen op de visie van onze volksvertegenwoordigers over deze kwestie hebben we hun een aantal scenario's voorgelegd over de toekomst van Brussel indien België zou splitsen. Door middel van deze vrij radicale hypothese wilden we de visie op Brussel scherpstellen. We vroegen de parlementsleden immers niet zozeer om een realistisch scenario voor de toekomst van Brussel naar voren te schuiven, maar wel om uit een reeks afgebakende opties hun voorkeurscenario aan te geven, uitgaande van de hypothese van het verdwijnen van België.

Tabel 4:
Standpunten van de parlementsleden over de toekomstscenario's voor Brussel bij een splitsing van België

PARTIJ	CP-BESTUUR VLAANDEREN EN WALLONIË	EUROPEES DISTRICT	ONAFHANKELIJK BRUSSEL	BRUSSEL ALS DEEL VAN VLAANDEREN	FEDERATIE WALLONIË - BRUSSEL	TOTAAL
CD&V	47,4%	26,3%	10,5%	15,8%	0,0%	19
cdH	0,0%	4,8%	4,8%	0,0%	90,5%	21
Ecolo	6,7%	6,7%	33,3%	0,0%	53,3%	30
FD&F	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	5
Groen	22,2%	33,3%	22,2%	11,1%	11,1%	9
LDD	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	2
MR	3,8%	11,5%	15,4%	0,0%	69,2%	26
M-VA	64,0%	28,0%	0,0%	8,0%	0,0%	25
Open VLD	17,9%	46,4%	25,0%	10,7%	0,0%	28
PS	0,0%	3,7%	14,8%	3,7%	77,8%	27
sp.a	27,3%	27,3%	45,5%	0,0%	0,0%	11
VB	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	13
TOTAAL	43	39	40	25	61	228

Ook hier valt weer heel wat diversiteit te noteren, zowel binnen de talgroepen als binnen de partijen. In vergelijking met de vorige tabellen valt op dat hier een duidelijk verschil speelt tussen de twee Vlaams-nationalistische partijen, N-VA en Vlaams Belang. De ondervraagde parlementsleden van laatsgenoemde partij scharen zich unaniem achter een scenario waarbij Brussel deel uitmaakt van een onafhankelijk Vlaanderen, wat tot minstens tien jaar geleden ook steeds de zienswijze van de (radicale) Vlaamse Beweging is geweest. Dit scenario kan echter nog geen 10% van de N-VA-parlementsleden overtuigen.

Vermoedelijk speelt hier ook enige realiteitszin mee, al moet gezegd dat de twee scenario's die de N-VA-parlementsleden verkiezen, ook niet meten de meest politiek realistische scenario's zijn: ongeveer twee derde opteert voor een co-bestuur van Brussel door Vlaanderen en Wallonië, terwijl een derde kiest voor Brussel als Europees district. Het scenario van een co-bestuur geniet verder nog de steun van bijna de helft van de CD&V-parlementsleden, maar kan slechts een kwart of minder van de Vlaamse liberalen, socialisten en groenen overtuigen. Bij de Franstalige partijen vindt dit scenario zo goed als geen steun.

De Franstaligen zitten wat Brussel betreft sterker op één lijn: telkens kan een meerderheid van de parlementsleden zich vinden in het scenario van een federatie Wallonië-Brussel. Dat is ook niet verwonderlijk. Sinds de crisis van de voorbije jaren wordt deze optie immers steeds nadrukkelijker naar voren geschoven als een soort Franstalig consensusmodel. Bovendien werd het al deels geïmplementeerd door de Franse Gemeenschap te herdopen tot de Fédération Wallonie-Bruxelles. Het federatieverhaal overbrugt voor een groot deel ook de tegenstelling tussen regionalisten en *communautaristen* binnen de Franstalige parlementsleden, die in de vorige tabel wel veel sterker tot uiting kwam. Het federatiemodel benadrukt immers zowel het verschil als de band tussen Brussel en Wallonië.

Toch blijkt een niet te verwaarlozen minderheid van Franstalige parlementsleden te kiezen voor een radicale Brussels-regionalistische optie in de vorm van een onafhankelijk Brussel. Bij Ecolo weet deze optie zelfs een derde van de parlementsleden te overtuigen. Maar het zijn vooral parlementsleden van de Vlaamse paarsgroene partijen die dit scenario het meeste steunen, gaande van ongeveer een kwart bij Groen en Open VLD tot bijna de helft bij sp.a. Aangezien een volledig

onafhankelijk Brussel in de huidige context echter sociaaleconomisch zeer moeilijk leefbaar zou zijn, wijst deze keuze vooral op de steun voor een Brusselse eigenheid binnen een aantal Vlaamse en Franstalige partijen.

Besluit: nuancering gevraagd

Twintig jaar na de officiële omvorming van België tot een federale staat kan niet bepaald worden gesteld dat de communautaire spanningen gemilderd zijn. Weliswaar kende België sinds de stemming van het Sint-Michielsakkoord in 1993 tot de verkiezingen van 2007 al bij al een periode van relatieve politieke stabiliteit met regeringen die steeds hun termijn uiddeden. Maar de communautaire discussies bleven minstens op de achtergrond spelen. Vanaf 2007 kwamen ze ook tot een furieuze uitbarsting om na 2010 uiteindelijk te leiden tot de langste regeringsvorming ter wereld en de moeizame realisatie van een zesde statshervorming.

In die periode overheerste het beeld dat de conflicten rond de statshervorming worden uitgeoefend tussen twee homogene blokken, dé Vlamingen en dé Franstaligen, die er duidelijke en welomlijnde standpunten op nahouden. Zelfs al wijzen de media soms op strategische meningsverschillen of botsingen tussen partijen uit dezelfde taalgroep, toch heeft het idee postgevat dat zowel aan Vlaamse als aan Franstalige kant de partijen het eens zijn over de grond van de zaak: dé Vlamingen willen zo veel mogelijk autonomie, terwijl dé Franstaligen gehecht blijven aan België. Ook over de vraag of de structuur van het federale België vooral gebaseerd moet zijn op de gemeenschappen of de gewesten en wat daarin de positie van Brussel moet zijn, worden vaak homogene communautaire fronten verondersteld.

Een grondige analyse van de communautaire verschillen, onder meer tijdens onderhandelingen over staatsvormingen, geeft echter aan dat de realiteit vaak veel genuanceerder en complexer is. Ons onderzoek naar de mening van de parlementsleden in België over de toekomst van het land toont aan dat de gangbare voorstelling van zaken zelfs verre van juist is. De visies binnen de twee grote taalgemeenschappen blijken soms zeer groot, vooral aan Vlaamse kant. Zo zijn de grootste meningsverschillen over de verdeling van de bevoegdheden te vinden

tussen de parlementsleden van twee Vlaamse partijen, met name Groen en Vlaams Belang.

Biggevolg zien we ook dat de verkozenen van sommige Franstalige partijen meer regionale autonomie voorstaan dan sommige van hun Vlaamse collega's: zo is men bij MR meer 'autonomistisch' dan bij sp.a en Groen en streeft men er even sterk naar autonomie voor de deelstaten als bij Open vld. Op het vlak van regionale autonomie zijn het eigenlijk vooral de nationalistische partijen die zich duidelijk onderscheiden van de rest. Maar zelfs zij zijn verdeeld over de vraag of België al dan niet moet evolueren naar een structuur met vier deelgebieden in plaats van de huidige constructie met drie gewesten en drie gemeenschappen. Ook de steun voor de verschillende toekomstscenario's voor Brussel bij een splijting van het land wijst op sterke onderlinge verschillen, zowel binnen de taalgroepen als binnen de partijen.

Deze vaststelling nuanceert meteen nog een andere dominante perceptie, namelijk de homogeniteit binnen de politieke partijen. In België kennen partijen een strenge interne discipline, die zich sterk uit bij parlementaire stemmingen. Dat betekent echter niet dat de standpunten over de grond van de zaak binnen de partijen niet kunnen afwijken. Dat blijkt alvast met betrekking tot de communautaire kwesties. Het meest frappante voorbeeld is Open vld, waar een kwart van de parlementsleden een ver doorgetreven regionale autonomie voorstaat, terwijl bijna een derde liever de federale bevoegdheden wil uitbreiden. Wat de evolutie naar vier deelgebieden betreft, zijn bijna alle partijen intern sterk verdeeld. Dit alles suggereert dat achter de communautaire tegenstellingen vaak ook andere politieke visies, houdingen en belangen schuilgaan. Het zou een verrijking betekenen voor het politieke debat en vooral ook voor de berichtgeving daarover mochten deze in de toekomst in al hun nuances en complexiteit aan bod komen.

Dat geldt met name in de aanloop naar de verkiezingen van 2014, waar de verschillende standpunten van de partijen over staatshervorming en de toekomst van het land vaak herleid worden tot zuivere strategische stellingnames. Zo zouden andere Vlaamse partijen geneigd zijn om het communautaire thema op de achtergrond te duwen of er een minder radicale positie over in te nemen, omdat dit thema nu eenmaal eigendom is van N-VA en men zich moeilijk 'Vlaamser' kan profileren dan die partij. Dergelijke strategische bespeigelingen worden uiteraard

wel degelijk gemaakt en zullen ongetwijfeld zeker een rol spelen in de positionering van de partijen. Maar ons onderzoek bij de parlementsleden leert ons dat die positionering ook reële verschillen tussen de partijen weerspiegelt. Reeds voor het afsluiten van het akkoord over de zesde staatshervorming bleek er over de staatshervorming onder de parlementsleden vooral een kloof te bestaan tussen N-VA en VB aan de ene kant en de andere Vlaamse en Franstalige partijen aan de andere kant, met CD&V in een tussenpositie maar toch sterker aanleunend bij de niet-nationalistische partijen. Veeleer dan dat verschillen in communautaire standpunten tussen Vlaamse partijen in aanloop naar de verkiezingen zouden worden uitvergroot en opgeblazen, lijken ze tijdens de lange periode van communautaire onderhandelingen en crisis te zijn geminimaliseerd en onder de mat geveegd.